

19. 4. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Odpovědnost při poskytování sociálních služeb

Na poskytovatele sociálních služeb jsou kladeny vysoké nároky, aby byla zajištěna odbornost poskytované péče a bezpečnost jejich uživatelů. Přesto může dojít k situaci, kdy vznikne v souvislosti s poskytováním sociální služby škoda. Ať už jejímu uživateli či třetím osobám. V takovém případě je třeba se ptát, kdo je za situaci odpovědný. Níže uvedené úvahy vycházejí především z příkladu péče o osoby s mentálním postižením, tedy zpravidla osoby s omezenou svéprávností.

Předně je třeba říci, že omezení svéprávnosti neznamená automaticky omezení nebo zbavení se jakéhokoliv druhu odpovědnosti. Odpovědnost se vždy musí posuzovat samostatně a zkoumá se, zda byl dosažen příslušný věk pro daný typ odpovědnosti a zda byly u osoby zachovány rozpoznávací a ovládací schopnosti (u subjektivní odpovědnosti).

V případě, že osoba byla způsobilá ovládnout své jednání a posoudit jeho následky, je povinna nahradit způsobenou škodu (§ 2920 NOZ). Zákon však pamatuje i na ochranu této osoby. Společně a nerozdílně se škůdcem nahradí škodu i ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled (§ 2921 NOZ). Není-li škůdce povinen k náhradě (v důsledku absence rozpoznávací a/či ovládací schopnosti), nahradí poškozenému škodu ten, kdo nad škůdcem zanedbal dohled, sám.

Pojem **náležitý dohled** je klíčovým termínem v oblasti odpovědnosti v sociálních službách. Přestože jde o zásadní právní termín, zákon nenabízí jeho definici, ani vodítko k jeho výkladu. Výklad byl proto dovozen judikaturou, která stanovila, co náležitým dohledem rozumět nelze. Dle právního názoru Nejvyššího soudu „*náležitým dohledem není možno rozumět takový dohled, který by byl za normálních okolností vykonáván stále, nepřetržitě a bezprostředně (na každém kroku), neboť v takovém případě by byla zákonem předpokládána možnost zproštění odpovědnosti těchto osob prakticky vyloučena. Při úvaze o tom, zda osoby dohledem povinné náležitý dohled nezanedbaly, je nutno vzít zřetel i na některé okolnosti týkající se osoby podléhající dohledu (např. věk, povahové vlastnosti a celkové chování).*“ [1] byt Nejvyšší soud v daném případě řešil dohled rodičů nad nezletilým, aplikuje se stejný princip i při dohledu nad osobami stíženými duševní poruchou.

Soudy tedy nepožadují po pracovnících v sociálních službách 24hodinnový dohled nad každým uživatelem. Takový dohled by ani nebyl reálně možný a zcela by vyloučil ústavní právo uživatele na soukromí. Naopak výklad říká, že je třeba vždy zvažovat konkrétní okolnosti, a tedy posouzení správnosti či nesprávnosti určitého jednání dohlížející osoby bude v každém konkrétním případě individuální.

Př. 1: Uživatel, který je schopen vykonávat hygienu sám, uklouzne jednoho dne ve sprše a zraní se. Nelze tvrdit, že měl pečovatel stát u uživatele i během jeho sprchování, neboť to by byl za daných okolností (uživatel běžně byl schopen osprchovat se sám, aniž by mu hrozilo nebezpečí) nepřiměřený zásah do jeho práva na lidskou důstojnost a soukromí. Náležitý dohled zanedbán nebyl a sama skutečnost, že se uživateli stal úraz, nemůže vést k závěru, že dohled zanedbán byl.

Př. 2: Uživatele, který má podstatně sníženou pohyblivost, ponechá pečovatel bez dozoru v napuštěné vaně a odejde telefonovat. Uživatel se utopí. V tomto případě bezpochyby nevykonával pečovatel náležitý dohled, jak měl, neboť bylo jasné, že je zde riziko utonutí uživatele a dohled po celou dobu koupání byl třeba k ochraně jeho života a zdraví.

V sociálních službách je určité přiměřené riziko žádoucí, jelikož umožňuje uživatelům rozvoj. Není proto správným řešením rizikovou činnost zcela vyloučit, k naplňování zásad zákona o sociálních službách je třeba hledat cesty, jak danou činnost učinit méně rizikovou, pokud je to jen trochu možné, tedy jak ji dostat do sféry „přiměřeného rizika“.

Př.: Uživatel nezvládá bezpečné přecházení přes silnici, proto není možné nechat jej, aby si sám došel do obchodu nakoupit. Správným řešením není nákup mu donést nebo mu nákup vůbec neumožnit, ale např. jít klienta doprovodit přes silnici, počkat na něj před obchodem, aby nákup provedl sám, a poté jej opět převést přes silnici zpět.

Rovněž veřejný ochránce práv se výkladem pojmu náležitý dohled zabýval. Došel k závěru, že přiměřené riziko je přijatelné a že „pokud lze osvědčit, že u konkrétního klienta bylo uděláno vše proto, aby k žádné újmě za normálních okolností nedošlo, nelze např. za úraz činit odpovědným pracovníky ústavu.“ Jinými slovy, ne za každou újmu musí být někdo odpovědný. Veřejný ochránce práv varuje i před přístupem, kdy by poskytovatel sociálních služeb praktikoval pojistky ve smyslu „když klient nikam nepůjde, nemůže se mu nic stát,“ neboť ty vedou k nepřiměřenému omezování autonomie klienta. Takový postup může dle ombudsmana nastat až po vyčerpání jiných, méně omezujících prostředků či kroků.[2]

V praxi bude vždy složité posoudit, co je rizikem přiměřeným a co už nepřiměřeným, a výsledek posouzení bude vždy záležet i na konkrétní osobě posuzovatele a jejích zkušenostech. Možnosti dohledu a aplikace přiměřeného rizika budou také v praxi vždy narážet na personální možnosti poskytovatelů sociální péče.

Jak tedy mohou poskytovatelé sociálních služeb minimalizovat rizika odpovědnosti za škodný následek?

- Předně je nanejvýš vhodné věnovat velkou pozornost interním směrnicím, ve kterých budou důsledně popsány povinnosti zaměstnanců a vedoucích pracovníků.
- Dodržování povinností, které mají vést k eliminaci možných škod, a pokynů nadřízených pracovníků, by měl zaměstnavatel vhodným způsobem kontrolovat a zaměstnance pravidelně proškolovat.
- Poskytovatel služby by měl kvalitně zpracovávat individuální plány uživatelů. Mohou být významným vodítkem k posouzení, zda v daném případě byl nebo nebyl zanedbán náležitý dohled.
- Při přijetí uživatele do péče by měl poskytovatel získat co nejvíce informací o uživateli, jeho chování, rizikových situacích a schopnostech. Není však vhodné spoléhat pouze na tyto informace, neboť v praxi dochází k tomu, že mohou být zkreslené (např. schopnosti uživatele jsou nadhodnoceny, aby jej poskytovatel do péče přijal). Poskytovatel má tedy činit poznatky i z

vlastních zkušeností s uživatelem, přičemž poskytovatel je odborníkem a měl tak tedy činit s odbornou péčí.

V oblasti sociálních služeb platí snad více než kde jinde, že šedá je teorie, zelený strom života. Strach z možné odpovědnosti by však nikdy neměl vést k omezování práv uživatelů služeb. Vždy je třeba hledat rozumný balanc mezi dohledem a minimalizováním možné odpovědnosti na straně jedné a přiměřeným rizikem a respektováním práv uživatelů na straně druhé.

Mgr. Tereza Šillíková,
advokátní koncipientka

[Legalcom advokátní kancelář, s.r.o.](#)

Mlýnská 22/4
160 00 Praha 6

Tel.: +420 777 118 385
e-mail: info@legalcom.cz

[1] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. 3 Cz 57/68 ze dne 17. prosince 1968 publikované pod č. 4/1970 Sbírky soudních rozhodnutí, právní názor dále potvrzen rozsudkem Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1333/2001 ze dne 20. února 2003, či např. rozsudkem Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3298/2012 ze dne 25. dubna 2013

[2] Bod 69. Zprávy z návštěv zařízení Ústavy sociální péče pro tělesně postižené dospělé (duben 2006) dne 12. dubna 2006, která je dostupná na [www](#), k dispozici >>> [zde](#).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Tři dekády v advokacii a otevřený pohled na to, co profesi i justici nejvíc škodí](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)